

108129

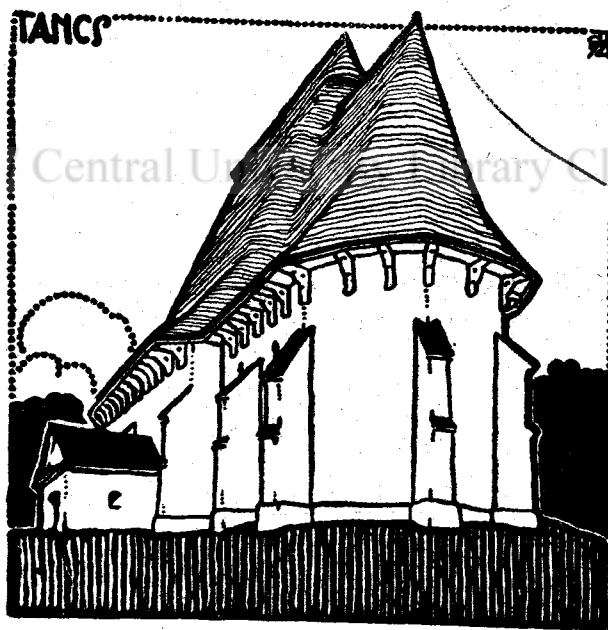

1941. XXXVIII.
ÉVFOLYAM,
1. SZ. (331)

Erdély

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT
Az Erdélyi Kárpát-Egyesület hivatalos értesítője

d. 43 88

Igazgató: DR. BALOGH ERNŐ
Felelős szerkesztő: DR. PARÁDI FERENC

Erdély

Kéziratokat és fényképeket nem őrünk meg és nem adunk vissza. Csak olyan kéziratokat fogadunk el, amelyeket a papír egyik oldalára, nagy sorközzel, géppel írtak. — A beküldött cikkek terjedelme három folyóirat-oldalnyi lehet. A képekre a felvétel helyét, idejét s a fényképész nevét rá kell vezetni.

Az „Erdély” előfizetési ára egész évre 6 pengő. Tagoknak 5 pengő. — Az előfizetési díjak az EKE központ irodájába küldendők: Erdélyi Kárpát Egyesület, Kolozsvár, Mátyás király szülőháza.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T A R T A L O M :

Címkép: Tancsi református templom. Debreceni László rajza.

<i>Az ötvenedik év küszöbén</i> — — — — —	1
<i>Lévai Lajos dr.:</i> A hun-székely rovásírás (2 képpel) — — — — —	2
<i>Lovag Merza Gyula</i> levele Egyesületünkhöz — — — — —	5
<i>Parádi Ferenc dr.:</i> Bolyongás a Kelemen havasokon (3 képpel) — — —	6
<i>Egyesületi Élet:</i> (F. Gy.: A Magyar Turista Szövetség januári tanácsülése Mit kívánnak a magyar természetjárók? Előadások) — — — — —	10
<i>Megnyílt a Turista Múzeum</i> — — — — —	13
<i>Könyvszemle.</i> Az átmeneti korszak művészete hazánkban, képpel. Madár- védelem a kertben) — — — — —	14
<i>Nézzünk körül</i> — — — — —	15
<i>Síélet, Hírek</i> — — — — —	16

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT TARTALOMJEGYZÉKE

1941.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

(41 képpel.)

Felelős szerkesztő és felelős kiadó:

BCU Cluj / **DR. BALOGH ERNŐ** University Library Cluj

Felelős szerkesztő 1—4 számig:

IFJ. **DR. PARÁDI FERENC**

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET HIVATALOS ÉRTESITŐJE

KOLOZSVÁR

1942

Cikkek, leírások.

	Oldal		Oldal
<i>Bacsoni Géza:</i> Kirándulási emlékek — — — — —	113	<i>Kitaibel Pál:</i> Izgalmas kaland a Horthy-esúson — — — —	18
<i>Balogh Ernő dr.:</i> Egy fejezet a 22 év történetéből — —	40	<i>Knizsek Károly:</i> A Cibles — —	117
„ Kirándulás Nagybánya — — — — —	67	<i>L. dr.:</i> A november 10-iki földrengés pusztítása Sepsiszentgyörgyön — — — — —	76
„ Az Erdélyi Kárpát Egyesület múltja és jelene — — — — —	97	<i>László Dezső:</i> Széchenyi ünnepélése — — — — —	145
„ Jubileumi testvéri találkozó — — — — —	129	<i>Lévay Lajos dr.:</i> A hún székely róvásírás — — — — —	2
<i>Balogh Jolán dr.:</i> Az aranyos-medgyesi várkastély — — —	22	lovag <i>Merza Gyula:</i> Levél az EKE-hez — — — —	5
<i>Beke Lajos:</i> Székelyföld I— VIII — 54, 71, 88, 105, 134, 152, 172, 184	184	„ „ Hány menedékháza volt az EKE-nek a román megszállás előtt? — —	39
„ Az EKE bihari úttörői —	110	„ „ Forrásviz és néphit — — — — —	101
<i>Both Károly:</i> Gerincevándorlás Palotailvától a Nagykövesen (Pietroszon) át Gödemesterházáig — — — — —	102	<i>M. Gy.:</i> Egy budapesti lap elismerése folyóiratunkról. Az Erdélyi fürdőügy és idegenforgalom	59
<i>B-i. E-t.:</i> Az Uz Bence menedékház bokrétaünnepélye —	156	„ „ Emlékezés Tanács Józsefre — — — — —	126
<i>D. Bias István:</i> Székely selymárok — — — — —	131	ifj. <i>Parádi Ferenc dr.:</i> Az ötvenedik év küszöbén — — — —	1
<i>Egey Jenő:</i> A kopja — — —	107	„ „ Bolyongás a Kelemen havasokon — —	6
„ A mezőesávási fatorony —	158	„ „ Órségváltás — — —	17
<i>Friedsam Gyula:</i> Március idusán — — — — —	33	„ „ A Buknitor gerine csúcsán — — — —	24
<i>Fonódi Gyula:</i> Folyóiratunk rendszeres megjelenése — —	49	<i>Péchy Horváth Rezső:</i> A Csóványos csúcsán — — — —	34
<i>F. Gy.:</i> Bacsoni Géza. (1902—1941) — — — — —	50	<i>Sallakné Vásárhelyi Mária:</i> Sikirándulás a Kelemen havason — — — — —	51
<i>Gal Ilván dr.:</i> Egyén vagy tömeg? — — — — —	117	<i>Schmidt Imre dr.:</i> Alpesi tájak Szászrégen környékén — — —	36
<i>Győrffy István dr.:</i> Erdély havasait járó turistákhoz kérelem — — — —	86	<i>Székely Géza:</i> Két hét Csikmegyében — — — — —	108
„ Stein Gusztáv — — —	137	<i>Tavaszy Sándor dr.:</i> Természet és szabadság — — — —	179
<i>Illyés Bertalan:</i> Az Oltárkő megmásítása — — — — —	163	„ Reményik Sándor a természet szerelmese — — —	161
<i>Jancsika Albert:</i> Barangolás a Fogarasi havasok keleti csoportjában — —	34	<i>Török Zoltán:</i> Csendes ünnepelés (az EKE 1940. évi közgyűlése) — — — — —	179
„ A természetjáró szellem — — — — —	65	<i>Ürmössi Jenő:</i> Nagybánya—Forrásliget—Rozsály—Gutin — — — —	123
<i>J. A.:</i> Hosszú esztendő után újra visszakerült az EKE táblája a révi cseppkőves barlangra és a mellette lévő szállóra — — — — —	75	<i>Vámszer Géza:</i> Az egyesközi menedékház szerepe a múltban és hivatása a jövőben — —	146, 166
<i>Kiczkóné Luka Ilona:</i> Még egyszer az EKE néprajzi báljáról — — — — —	41		

Egyesületi élet, hírek, síelet.

	Oldal		Oldal
Északerdély szélenergiája — —	21	Csíkszéki osztályunk hírei — —	80
A MTSz januári tanácsüléséről	10	Marosszéki osztályunk hírei —	80
Mit kívánnak a magyar természetjárók — — — — —	11	Nagybányai osztályunk hírei	80
Előadások — — — — —	12	A bukkerdő festőművészeinek halála — — — — —	94
Megnyílt a Turista Múzeum —	13	Az erdélyi „Unió“ emléktáblája és az idegenforgalom — — —	94
Elpusztult Európa legrégebbi akácfája — — — — —	15	Az „Erdély“ c. színesfilm bemutatója — — — — —	95
A földkeresség népessége — —	15	Napgyűrű Kolozsvár felett (dr. B. E.) — — — — —	95
Nagyszabású síverseny Csíkszeredán — — — — —	16	Házasság — — — — —	112
Új csoppkőbarlang Erdélyben	16	Az erdélyi turista-térképek —	112
A Mecsek Egyesület ötven éves	16	Csíkszéki osztályunk hírei —	112
Zilahai Meszes osztályunk hírei	16	Az Oltárkő megmászása — —	112
Vadállatok menekülése a hadszínterekről — — — — —	26	Csíkszéki osztályunk hírei —	127
Az EKE néprajzi bálja — — —	28	Besztercei osztályunk hírei —	127
Természetvédelmi emlékek a visszatért Erdélyben — — —	30	Révi osztályunk hírei — — —	127
Az EKE turavezetői tanfolyama	31	Máramarosi munkaterület —	127
Az EKE Központ vetítettképes előadásainak sikere — — —	31	Az EKE tagjai a Wesselényi Lövészegyesületnek — — —	128
Csíkszeredai síversenyek — —	32	Rendeződött a turisták vasuti menetdíjkezdvezménye — — —	128
Az EKE vezetőképző tanfolyamának tanterve és órabeosztása — — — — —	43	Az EKE csíkszéki osztályának 1941. évi közgyűlése — — —	138
Székely vendégházak épülnek a Maros és az Olt forrásánál	45	Megjelent a Székelyföld térképe	140
Az EKE legutóbbi vetítettképes előadása — — — — —	47	Gróf Széchenyi István emlékezete — — — — —	140
Kié a révi turistaterület — —	46	Vetítettképes előadások — — —	140
Házasság — — — — —	48	Teadélután — — — — —	141
Az EKE 1941. évi székelyföldi kirándulása — — — — —	48	Az első Genciána. azaz tárnics Ünnepi lakoma az EKE hójai menedékházában — — — —	141
A Foto Élet kiállítása Kolozsvárt — — — — —	48	Épül az Uz Bence turistaszálló Hargitafürdön — — — — —	141
Jubilál két turista-egyesület —	48	Besztercei osztályunk hírei —	142
Kirándulás a Békási-barlanghoz	48	Marosszéki osztályunk hírei —	142
EKE-gyűlés — — — — —	48	Erdélyrészi Fürdők Szövetsége	142
Az EKE vetítettképes előadásai	61	Útjelzés a Radnai havasokban (J. A.) — — — — —	142
A Hargitafürdön épülő Uz Bence menedékház — — — —	63	Vetítettképes előadások — —	159
Székely-kupa síverseny — —	63	Csíkszeredai osztály hírei — —	159
Bányai János geológus kitüntetése — — — — —	63	Nagybányai osztály hírei — —	159
Kolozsvár főterének látképe —	64	A MSSz nagyszabású menedékházépítési terve — — — —	159
Országos fotehét Kolozsvárott	64	Révi osztályunk hírei — — —	159
Az Egyesület átvette a hójanderdei „Gaudeamus“ turista-vendéglő — — — — —	79	Háromszéki osztályunk hírei —	159
Megalakult Beszterceén az EKE osztálya — — — — —	79	Útjelzés — — — — —	160
		EKE-közgyűlés — — — — —	175
		Egy turista-jubileum utóhangjai — — — — —	175

	Oldal
Az Úz Bence menedékház szoba- alapítványai — — — — —	175
Vetítettképes előadások — — —	199

	Oldal
Tavaszy Sándor dr. előadása	191
Csíkszéki osztály hírei — — —	191
Dési osztály hírei — — — — —	192

Képek jegyzéke.

Az ősi székely róvásírás betűi	2	Falusi székely fiúk síversenye	63
Az énlakai unitárius templom róvásírása 1668-ból — — — — —	4	Dés északi része a Szamos áradáskor (dr. Balogh E. felv.)	67
A Radnai havasok a Horthy- esüés vulkáni tömbjével a Borgói hágoról (Knizsek Ká- rene felv.) — — — — —	8	Galgón felül a Szamos áradása. Jobbra a Szamos partján Tőkepaták község (dr. Ba- logh E. felv.) — — — — —	69
A Pietrosz-esüés a Kelemen- havasokban (dr. Parádi Fe- rene felv. — — — — —	8	Révi szálló a vizeséssel (dr. Ba- logh E. felv.) — — — — —	75
A Cserbükk-tető alatti eszténa. Háttérben a Pietroszvonulata. (Knizsek K. felv.) — — — — —	9	A sepsiszentgyörgyi kollégium díszterme a földrengés után (dr. László F. felv.) — — — — —	77
A fogarasi rejttemplom fara- gott szószeke — — — — —	15	Aragonit-bányászat — — — — —	89
Az aranyosmegyei Lónyay vár- kastély 1630-ból — — — — —	23	Szejké-fürdő medencéje Orbán Balázs siremlékével — — — — —	91
A radnai havasok részlet-tér- képe, amit a Buknitorról lá- tunk — — — — —	24	Opálbánya bejárata és égető- kemencék — — — — —	93
A Kraja és a Paltin Oláhszent- györgy felett — — — — —	25	Pietrosz nyugat felé néző oldala (Both K. felv.) — — — — —	103
A Korongyos és az Ünökő a Buknitor-tetőről nézve — — —	25	Kopja. (Egey Jenő felv.) — — —	107
Székely ifjak enyelgése a kis- kapuban — az EKE bálón — — —	28	Ciblesi menedékház (dr. Balogh E. felv.) — — — — —	119
Balogh Ernő dr. EKE elnök egy kalotaszegi pártát mutat be Keledy Tibor dr. polgár- mesternek a bálón — — — — —	29	Mingyétvölgyi menedékház (dr. Balogh E. felv.) — — — — —	121
Baczoni Géza — — — — —	50	Úz Bence-ház 1941. aug. 15-én (Székely Géza felv.) — — — — —	141
Háromszögelési állvány a Dre- guson (Darner Kurt felv.) — — —	52	Egyeskő-Nagyhagymás — — — — —	147
Behavazott fenyők a Dreguson (Both Károly felv.) — — — — —	52	Az egyeskői menedékház a ki- bővítés előtt (Seiwarth felv.)	149
Székelyföldi tanulmányút tér- képe — — — — —	54	Bálványosvár — — — — —	154
		Úz Bence-ház 1941. okt. 5-én — — —	157
		Mezőesávási fatorony — — — — —	158
		Reményik Sándor — — — — —	161
		Oltárkő — — — — —	163
		Egyeskői menedékház — — — — —	167
		Mádéfalvi emlékmű — — — — —	173
		Gyopár — — — — —	189

Az ötvenedik év küszöbén.

1891—1941.

Megilletődéssel veszem kezembe a tollat és mély fohással vetem papírra a jelentős évforduló alkalmából feltoluló gondolatokat. Úgy érzem, dicső elődök vigyázó szeme tekint reám, hogy szeretett Egyesületünk élő szócsövét, az »Erdély« folyóiratot vajon igaz kézzel és elődeimhez méltó lelküismerettel fordítom-e a magyar közvélemény felé? Bevallom, báortalanul vettem kezembe közel két év előtt az edejtett tollat, amelyet közvetlen szerkesztő elődeim a kényszerűségből viselt román katonafegyver miatt hosszú és bizonytalan időre letenni kényszerültek. De az a tudat erősített meg, hogy a zászlónak a legkeményebb harcban sem szabad elbuknia. Annak, aki legközelebb áll, át kell vennie azt a kifáradt zászlótartótól és magasan lobogtatva hirdetni kell, hogy ime él a zászló, él még a sereg és mienk lesz a győzelem!

Valóban, állandó kemény küzdelemben élt Egyesületünk különösen az utóbbi években és magasan lengő zászlója az »Erdély« volt, — szívünkhöz nőtt drága folyóiratunk. Általa fejeztük ki törekvéseinket, általa nyilvánítottuk többnyire fájó, de mégis remélő érzelmeinket és általa tudattuk azt, hogy minden ellenkezés dacára élünk.

De így összenöve lapunkkal érzelemben és akaratban, élt Egyesületünk az egész elmúlt 50 év alatt, soha egy percig sem feledve az alapító-ősök örök időkre kiszabott vezérlő gondolatát:

»Erdély... melyben im becsületesen munkálkodók vagyunk a hasznos hazafiság nevében, közreműködvén abban, hogy ország-világ előtt feltáruljon Szent István birodalmának e tündéerkertje, rejtett kincseivel, sejtett bájjaival, s hogy megismertetve és a közfigyelmet magára vonva, ezzel is erősödjék a nemzet e védbástyája.«

Ezt a jelmondatot írta fél évszázaddal ezelőtt, 1891-ben a folyóirat homlokára örökké világító betűkkel gróf Bethlen Bálint elnök és Radnóti Dezső főtűkár. Ennek a gondolatnak jegyében élt, munkálkodott, tanított és épített félszáz év óta egész munkaterületén tankadatlan lelkesedéssel, mélyen le az erdélyi földbe gyökerezve és messze a távoli magyar jövőbe nézve az Erdélyi Kárpát Egyesület.

Most a nevezetis fordulón, medeg emlékezéssel visszatekintve nagynevű és névtelen eltávozott munkatársak során, szeretettel hívjuk munkára mindazokat, akik az Egyesület célját, multját, jelenét és az erdélyi magyar sorssal összeforrott jövőjét tekintve készek a baráti együttműködésre.

Kolozsvár, 1941 január 1.

SZERKESZTŐ

A hun-székely rovásírás.

Irta: Dr. Lévai Lajos.

Mikor a Művelt Nyugat országainak tudós főpapjai és országkormányzó előkelői csak lassan kezdik tanulni a latin írást, akkor a székelység pásztorai és mesteremberei Ázsiából hozott ősejlekkel már ismerték és rótták a betűket. Ezekről tanuskodnak az Udvarhelyszéken talált rovásírási emlékek, melyek közül az 1930-ban felfedezett székelyderzsi téglairásról Pais Dezső gondos tanulmányában kideríti, hogy az a XIII. századból származott. Hogy a székelyek már történelmük kezdetén is használták

aa = ∇	k = ◇	s = ∧
b = X	vəp k = Z	sz =
c = ↑	L = ∟	t = γ
cs = H	ly = 0	ty = X
d = +	m = ∩	u = ⊗
ee = λ	n =)	ü = 44
f = ⊗	ny = D	v = M
g = ∟	o = ∩∩	z = ≡
h = λλ	ö = KX	zs = γ
i = +	p =] †	gy = ≠
j = 1	r = H	

Az ősi székely rovásírás betűi.

ha függőlegesen tartjuk a pálcát, akkor felülről lefelé betűzzük. A Székely földön most is a szerelmes legény szíve választottjának hímés guzsalyt, virágos botikát farag. De sohasem használja ezt a szót, hogy »farag«; ő — ír! A nóta is azt mondja:

Orbán Estván, kincsem! Irnék biz én, kincsem,
Iry guzsalyat nékem! De nincs írökésem!

ezt az érdekes jobbról-balra haladó írást, arról történetíróink is megemlékeznek. Így Bonfinius, Hollós Mátyás király történetírója a székelyekről ezeket írja: »szittyá betűik vannak, amelyeket nem papirosra írnak, hanem fácskákra rónak, kevés jellel sok értelmet fejeznek ki — vagy ahogy maga mondja — paucis notis multa senza comprehendunt«.

Benczédi Székely István 1559-ben írott magyarnyelvű krónikája pedig így emlékezik meg a székely rovásírásról: »Hunniabeli székely bötüekkel élnek mind e napiglan.« A rovásírás úgy történt, hogy a rovásbotot a székely baljában tartotta és késével, bicskájával (a bicsak török szó: írószerszámot jelent) felülről lefelé róta a szögletes, merev, a vágás technikájának megfelelő írásjeleket. Tehát a rovásbotot, ha vízszintesen tartjuk, akkor jobbról balra kell olvasnunk, ellenkezőleg, mint rendszeren. Míg,

A rovás szó magyar nyelvünkben különféle formákban van meg. Ha valakinek sok törleszteni valója van, akkor azt mondjuk, hogy »sok van a rováson!«

E szólásmondásnak is az az eredete, hogy a régi világban rovásbotra vág-
ták, rótták az adót a polgároknak. Két egymás mellé tett botra írták fel a
fizetendőt és a törlesztést. Egyik rovásbotot az adófizetőnél, a másik az adó-
szedőnél volt. Mátyás király 1487-ben például elrendelte, hogy a falusbírák
ellenőrzés végett szolgáltatassák be a *rovásnyeleket*. Találkozunk olyan kifeje-
zésekkel is, hogy ez a falu ennek a városnak »az adókése alá tartozik«. A
pásztorok még most is használják a pálcáikra írt jelzéseket, hogy a nyáiban
történt eseményeket feljegyezzék; így van *bárányrovás*, *dögrovás* (a szöbe-
szédbe is átjött), *borjúrovás* és így a többi. Minden gazdának megvan sok
helyt a rovásbotja a pásztornál, aki rendszeresen vezeti és írja azokat, ha tör-
ténetesem nem is ismeri a mi latin írásunkat, a maga ősi szitya írásjeleivel. Aztán
így olvas róla: »*Szeles Estánnak, az Ároné tartozom 4 tehénnel, 3 harmadfű
üszövel, két borjúval, meg egy bórrel!*«

Magam is láttam gyermekkoromban, hogy az építő pallér a szállított
követ és homokot a szekerektől mindig ilyen rovásboton vette át. A pallér
az átlukasztott pálcikákat egy drótkarikán hordta, míg a szekeresek legtöbbször
a kalapjuk mellé szúrták. Mikor egy teli szekérral érkezett a fuvaros, ak-
kor elővette az átadásnál a rovásbotját, átadta a pallérnak, aki kikereszte a
karikából az illető pálcáját, egymás mellé tette s mindkettőre egy rovást vá-
gott a késével. Ez az jelentette, hogy egy szekér szállítmányt elismert. A leszá-
molásnál pedig mindig ezeket a rovásbotokat használták.

Nagyfontosságú tehát, hogy a magyar nemzet ősi műveltségét ma is éke-
sen bizonyító rovásírásnak három eredeti emlékét őrzi az udvarhelyi anya-
szék, míg a többi emlékeink csak másolatok. Nagyon valószínű azonban, hogy
még több rovásírás fog előkerülni Udvarhely megyében az idők folyamán.
Megállapított idősorrendben az alább következő emlékek ismeretese a tudomá-
ny előtt:

1. A *székelyderzsi* unitárius templomból kikerült téglafelirat feltételezett
ideje a XII. sz. (Az itt talált falkép, freskó a feljegyzés szerint 1419-ből való.)

2. A *csíkszentmihályi* felirat 1501-ből. Csak másolatban ismeretes. Egyik
másolatát a marosvásárhelyi gróf Teleki-könyvtár őrzi kéziratban. Tartalma
a következő:

»*Úrnak születésétől fogván 1501. esztendőben Mátyás, János István ko-
vács csinálták, Mátyás mester, Gergely mester csinálták.*«

3. A harmadik értékes, magyar nyelvű, székely rovással írt nyelvemlékünk
is csak másolatban ismeretes, mint *konstantinápolyi*, helyesebben *istambuli*
epigramma; 1515-ből való, másolata valamivel későbbi. 1553—1555. között
jegyezte le a lelkes *Dernschwam*, német feliratgyűjtő egy konstantinápolyi ven-
dégfogadó istállójának falán levő márványtábláról. Történelmileg is ellen-
őrizett tartalmát a jeles Thomsen, dán tudós és dr. Sebestyén Gyula fejtették
meg a következő értelemmel: »*1515. esztendőben írták eszt... László király...
öt követét járatták itt... bilaji Barlabás kett, eszendejik it valt... nem tön...
császár. Keteji Széket Tamás írta inet... Szelimb török császár itet be...*
100 loval.

4. Körülbelül a mohácsi vész idejéből származik az udvarhelymegyei Bögöz község református templomának belső falán ma is jól látható két szó: *Atya-isten* (v. *Atyhai István*).

5. Az *énlakai* unitárius templom mennyezetén levő, közismert felirat 1668—69-ből való. Olvasása: *Egy az Isten! Georgius Musnai*.

6. 1653. március 12-én írta Komáromi Csipkés György a kismarjai Veszeli Pál emlékkönyvébe az alábbi csinos rovásírással húzott sorokat: »*Elég énnekem az Isten kegyelme, te esmérd meg magadat!*« Tovább 56 lappal meg ezt írta rovásírással: »*Légy hü mind haláliglan és tennéked adom az élet koronáját!*« A debreceni főiskola könyvtára őrzi.

7. 1690-ben másolta le Marsigli Alajos Ferdinánd Erdélyben jártában a fára rótt székely örök naptárt. Az értékes naptár az 1906-ban meghatározott részletesebb tanulmány szerint a XV. század második feléből való a megállapított, nyelvtörténeti adatok alapján. A másolás címlapjára Marsigli gróf a következő figyelemreméltó sorokat írta olasz nyelven: »*A Székelyföld régi szittya lakói nyelvének fára faragott gyűjteménye, mely a katolikus hitre először áttértek használtára a mozgó ünnepek naptárát tüntette fel s amelyet ugyanazon fadarabról magam gyűjtöttem s küldtem el olaszországi gyűjteményembe akkor, amikor Erdély szorosait elzártam.*«

A legrégibb, székelyderzsi felirat felfedezését Balázs András, ottani unitárius esperes a következőleg írta meg:

„Az 1929. év tavaszán a templom külső oldalát a szükség szerint vakoltattuk és meszeltettük. A templom északi oldalán a földtől 1,5 m. magasságban a felduzzadt vakolat leverése alkalmával egy kis ablak körvonalai mutatkoztak. Ennek a nyomán bontani kezdtem a vakolatot, és egy befalazott ablak került elő, melyet kibontottam és itt, az ablakot befalazó téglák között találtam a kérdéses téglát.“

Hossza 24—25 cm., szélessége 16,55 cm., a vastagsága 4,6—4,8 cm. A rovásírás legtöbbször a magánhangzókat a jelzésben összevonja, vagy kiugorja, így a derzsi téglafeliratot is többféleképen fejtették meg: Jakubovich Emil, Németh Gyula, Asztalos Miklós szerint:

Miklós (és) Derzsi-apa-pap (esperes). ..

A bögözi, református templom egyik freskójának rovásbetűs felíratát Szigethy Béla ref. lelkész 1929. évben fedezte fel. A hat rovásjelt tartalmazó epigramma Krisztus fejét övező dicsfényben volt vörös krétával beírva. A felírat 89 mm. hosszú és 34 mm. széles. Szigethy Béla a Marsigli-féle kulccsal „*Atyai Estánnak*“ határozta meg. Jakubovich Emil *Atya-Istennek* olvasta.

Az *énlakai* unitárius templom rovásírása 1668-ból.

(Sz. Horváth Lajos felvétele.)

Lovag Merza Gyula levele Egyesületünkhöz.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET MÉLYEN TISZTELT
VEZETŐSÉGÉNEK

Kolozsvárt.

Ha a mai kulturtörténeti nevezetességű napon visszapillantok ötven évre, még pedig az E. K. E.-vel kapcsolatban, akkor elsősorban is képzeletben magam előtt látom a gyűjtőívet, amelyen 1891 január 11-én, vagyis az alakuló Közgyűlés előestéjén beléptem az E. K. E. rendes tagjainak a legelső gárdájába. A tervszerű munka május 12-én kezdődött.

Ne feledjük, hogy ez abban a régmúlt időben történt, amidőn a természet kultusza iránti vágy még csirájában szunnyadott az erdélyi magyar társadalom köztudatában.

Tehát az új eszme iránti érdeklődést fel kellett kelteni, meg kellett érlelni és lendületbe hozni erős akarattal, kitartással, hittel és meggyőződéssel.

És ime, boldognak érzem magamat, hogy az isteni gondviselés nagy kegyelme megérnem engedte a nemes célkitűzés diadalrajutását és a heroikus szép munkában való részvételem némi szerény eredményét.

Mert meg kell állapítanom, hogy e nélkül az én felkesedésem és ügyszertetem a túristaság iránt, nem nyerhetett volna akkora elismerést, mint amelylyel egyénileg most engem megbecsültek azáltal, hogy a bukkerdei túrista menedékházat közgyűlésileg rólam elnevezték.

Ez a kiváló megtisztelés talán túllépi az én szerény érdememet, de hogy eddig vártam annak a megköszönésével, abban rejlik az oka, hogy jelen hála-iratomat egyesületünk félszázados születése napjáról kívántam keltezni.

Mindenesetre fájó, hogy az új országhatár a mi kedves Bükkerdönket kétfelé osztotta, de reméljük, hogy a határkiigazító bizottság előbb-utóbb orvosolni fogja.

Tehát hálás köszönet a megtisztelő jóindulatért irántam, a legrégibb és így a leghívebb egyesületi tag iránt, emlékezetes nagy jubileumunk küszöbén.

Az E. K. E. mélyen tisztelt Vezetőségének túrista testvéri üdvözléssel vagyok még ma is kitartó munkatársa

Kolozsvár, 1941 január hó 12-én.

Merza Gyula.

Bolyongás a Kelemen Havasokban.

Irta: Dr. Parádi Ferenc.

A bécsi döntés következtében a Székelyföldet a visszacsatolt Erdély többi részével csak egy hetvenöt kilométer keskeny föld-nyak köti össze. Ezen a szűk területen keresztbe terpeszkedik a Kelemen havas, épen azon a részen, ahol Szentgottárd és Dornavatra között az összekötő folyosó leginkább összeszorul. Így az összekapcsoló földterületnek körülbelül ötven kilométernyi kétharmad részét ezer méter magasságot meghaladó erdős, sziklás, völgyes hegyvidék foglalja el, amelynek nyulványai Nagysajó községig érnek. A folyosó megmaradó 25 kilométer széles területét pedig omladékos völgyekkel össze-vissza szelt 500 méter átlagos magasságú mezőségi dombok alkotják.

Az utak hiánya nemcsak a Mezőség elcsatolása miatt feltűnő, hanem ha a Kelemen havas tömbjére tekintünk, megdöbbenve tapasztaljuk, hogy hazánk ezen északkeleti zugában egyáltalában nincs semmilyen összeköttetés a Kárpátok mentén mint az ország többi vidékein. Így ha valaki például Gyergyóbérből a 40 kilométer légvonal távolságra eső Tihucára akar autóval eljutni, akkor Szászrégenen és Besztercén keresztül épen 240 kilométert kell kocsikáznia.

Mindaddig azonban, amíg az útépités itt a határhavason elkezdődik, járjuk be gyalog a hegyeket, úgy mint eddig.

A visszacsatolás előtt Kolozsvárról délelőtt 11 órakor indult a dornavatrai társasgépkocsi. Désen és Besztercén keresztül Borgóprundnál ért a hegyek közé. Észak felől a Borgói havasok kísérték az utat, délről pedig a Kelemen havas lábai léptek

egyre közelebb. Tíha községtől merész kanyarokkal emelkedtünk. Kocsink közben egyszer hirtelen megállott. A vezető felhívta az utasok figyelmét az úttól jobbra egy mélyedésben álló pompás fenyőre. A feketés-zöld sudár fenyő dús lombzatával valóban megragadó látvány volt. Már gyermekkoromban hallottam erről a csodálatos fáról, a tihai mesés királyfenyőről. Állítólag egész Európában nincs ehhez fogható példány. Utolsó katonája ez annak a végtelen fenyőhadserregnek, amely a borgói havasokon állt őt évszázadokkal ezelőtt, amikor a bölény még hatalmas falkákban legelészett az embernemjárta rengetegben.

A motor ismét tovább falja az emelkedőt. Hol alattunk, hol mellettünk zúg a *Strázsa* patak, amelynek neve hajdani határvédelmi emlékeket őriz. Utunkat baloldalt a dornavatrai vasútvonal követi. A román uralom utolsó éveiben a Les patak völgyéből hatalmas alaguton vezették át a közvetlen vasútvonalat Dornavatrára és így ez a »magaslati« vonal szükségtelessé vált. Tihuca után az út felkapaszkodik a Borgói-hágó tetejére, 1227 méter magasságra. Mi azonban még a hágó előtt leszállunk. Azon a helyen, ahol a vasútvonal elválik az országúttól.

Gyaloglásunk megkezdése előtt körülnézünk kissé. Tőlünk északra a Bukovinába vezető országút emelkedik a hágóig. A hágón túl két kilométernyire a román határ húzódik. Onnan a túloldal lejtője meredeken, szinte ugrásszerűen esik alá Dornavatra felé. Hátunk mögött, nyugatra már nem látjuk Tihuca mély völgyét, amelyen feljöttünk. A hágó itt már széles tetővé tárul, amelynek

északkeleti végében fenyőszálakkal díszített hatalmas kőszikla mellett magányosan álló görögkeleti templom emelkedik. Dél felől három ikerhegy zárja el a kilátást: a Magurica (1582 m.), az Arják dombja (1548 m.) és a Somhegy (Cornul, 1504 m.)

A *Borgói hágónak* széles háta télen kiváló síterep. Itt fent enyhe lejtők kinálkoznak, az oldalakon pedig merész, meredek lesiklópályák. A magasabb pontokról pompás kilátás nyílik közeli és távoli hegyekre. Északon a Radnai havasok magas láncolata uralkodik, Északkeleten a bukovinai hegyek, délkeleten pedig a Kelemen havasok főcsúcsa, a Pietrosz tűnik fel. Gyakran, amikor

kat szel át. A rövidítés miatt helyenként a magántulajdonok határát jelző karókerítésen kell átugrálni. Az ösvény folytatásából látjuk, hogy ezt az átugrást előttünk mások is megcselekedték. Körülbelül egy óra múlva a fenyőerdőben vágott folyosón folytatjuk utunkat. Összesen nyolc kilométernyi gyaloglással elérjük a kisdornai völgyelzáró gátat, mai célpontunkat. Egy barátságos házban kitűnő éjjeli szállást kapunk.

Másnap kora reggel felkerekedik társaságunk. Bizony sokaknak libabőrös lesz a háta a látványra, amikor a friss havasi hajnalon a völgyelzáró pompás jéghideg tavában ketten nagy prüszköléssel megfürdünk.

A Radnai havasok a Horthy-csúcs vulkáni tömbjével a Borgói hágóról. (Knizsek Károly felvétele.)

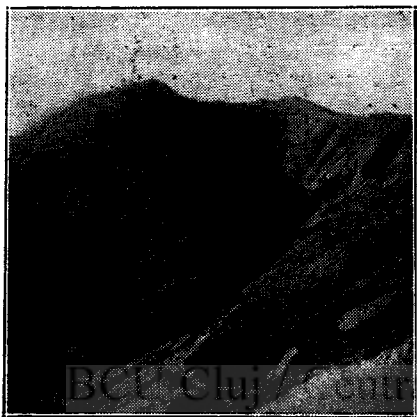
lent az erdélyi medencében ködösborús idő veszi el a téli kirándulók kedvét, itt fenn ragyogó napsütés csillogtatja a felséges tetőket. Téli menedékház és jó összeköttetés kell ide, a téli sportok igazi hazájába.

Amint a társasépkocsiból kiszállottunk, egyszerű kis gyalogösvényre lépünk és a sinek mentén kelet felé haladunk. Ösvényünk többször elhagyja a fontoskodva, körülményesen kanyargó vaspályát és végtelenbe vesző pompázatos havasi kaszáló-

Lépcsőzetesen haladunk a „Dorna köve” (Piatra Dornei) csúcsa felé a sűrű fenyőerdőben. A hajnali pára a hatalmas szálfák lábát fátyolozza. A nap még nem süttött be a fák közé a Dorna patak széles teknőjében. Amint így felfelé kapaszkodunk, felidézem ennek a csodálatos fenyőrengetegnek emlékét, ahogyan azt néhány év előtt a mai útunkkal éppen szemben álló Buba-hegy csúcsáról láttam.

A »Kelemenék Bubája«, ahogy mi

bécéztük ezt az 1562 méter magas tetőt, elég jelentéktelen csúcs a Kelemen havasok többi kimagasló tömegéhez képest. Kiválóságai nem annyira nagyságában, mint abban rejlenek, hogy kitűnő páholyban ül a Dorna-patak völgye felett. Lábai-nál hirtelenül ötszáz métert esik a lejtő, s a túloldalon, alig három kilométeres légvontávolságban váratlanul ismét ötszáz métert ugrik fel a hegy. A két távolság között a

A Pietrosz csúcsa a Kelemen havasokban.
(2102 m.) (ifj. dr. Parádi F. felvétele)

mély teknőben harsog a Dorna vize szikláról sziklára ugorva. Ez azonban a Bubáról nem látszik, mert a völgynek minden talpalattnyi foltját a sudár fenyők csipkés csúcsa takarja. Soha nem láttam ilyen óriási tavat, mely körülbelül húsz-huszonöt kilométer hosszú, háromtól tíz kilométer széles, de amelynek sötétzöld hullámait nem víz, hanem fenyőcsúcsok alkotják. Valóságos Balaton ez csupa fenyőből, vagy még inkább egy csodálatos fenyőtenger. És a hullámokat ott lent a lábaink alatt a szél egyre korbácsolja, egyre hajtja, tornyosítja. Mint egy felséges búzavetés, hullámszik a mesebeli szőnyeg. Harsog és zúg, mint a part szirtjein megtörő óceán viharos hab-

jai. Velünk szemben pedig, fent a sziklás parton, ahol a fenyőtenger hullámai véget érnek, méltóságteljes nyugalommal meredeznek az égbe a Kelemen havasoknak kétezer méteres tetői.

Ennek a tengernek túlsó partján kapaszkodunk mi most felfelé. A Dorna követ baloldalt hagyjuk magunk mögött és eddigi keleti útírányunkat déli irányban folytatjuk. Egyszerre jobban kinyúlik a lábunk és vidáman ollózik a széles, tehénhátú hegyen. Legelők végtelenje köti össze itt fent a nagy hegyek által lent széttagolt világot. Ütemes lépteinket most már teljesen a hegy idomaihoz szabjuk. Észre se vesszük, hogy megérkeztünk a Tamau-hegy 1863 méter magas csúcsára.

Északkeletre tőlünk két kilométernyi távolságban különös emberalakú sziklák alkotnak érdekes csoportot. Az ott a „Hármashatár“, ahol századokon keresztül Erdély, Bukovina és Moldova adtak egymásnak találkozt, amíg Trianon el nem riasztotta innen húsz esztendőre a határokat. A magyar határ azóta ismét felkúszott a régi helyére, a gerincire.

Délutánra jár már az idő, amikor futó eső elől menekülve, az 1886 méter magas Májeres-tető végtelen oldalazásait rövid időre megszakítva, egy eszténában húzódunk meg. A zsendice-ivástól felfrissülve gázolunk az egyre dúsabb havasi legelő zombékjai között a Pietrosz felé. A csúcs megmászását már reggelre hagyjuk. Éjszakára a tető alatti mély patak völgyben tágas eszténában lát vendégül a 80 éves Pantilimon bácsi.

Korán reggel erős kapaszkodással vágunk neki a Pietrosz 2102 méter magas csúcsának. Az oldalban a zombékok, guruló kövek és borókák védelmi rendszere fogad. A meredek lejtő egyre dúsabb virágsző-

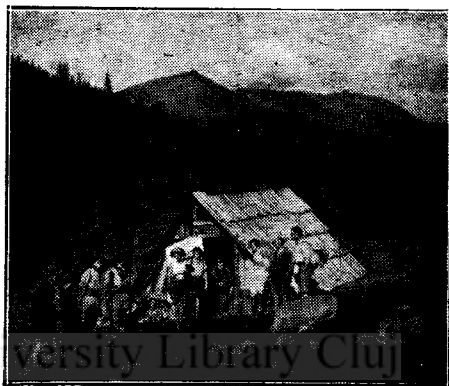
nyeggel kedveskedik. A virágok közül egyik-másik a százezer év előtti erdélyi jégkorszak maradványa. Más-
hol mindenütt kipusztult, csak itt, a kelemeni Pietroszon és a Magas-Tátra egyetlen elhagyott zúgában maradt meg belőle néhány példány.

Fent a csúcson egyszerre felismerjük a hajdani tűzhányó kráterjének maradványait. Valamikor, évmilliókkal ezelőtt, a Pietrosz tüzeseje árasztotta el Erdélynek ezt a sarkát és így jött létre a mostani Kelemen havas. Innen a csúcstról széttekintve, óriási távlatok nyílnak meg előttünk. Nyugaton a Cibles és a Nagybányai hegyek, északnyugaton a Radnai havasok tiszta képe rajzolódik az égboltra. A Radnai havasok előtt sorakoznak a sokkal közelebb eső, de alacsonyabb Borgói hegyek erdős hegyhátai. A radnai láncolaton túl a messzeségben a Máramarosi hegyek kéklenek. Északkelet felé a bukovinai hegyhátakat követhetjük, amelyeken a világháború magyar honvédeinek névtelen sírhantjai süppednek. Ilyen elhagyott magyar katonatemetők egész sorát találjuk a Kelemen havasokon is. Illő lenne, hogy most, a felszabadulás után méltó emléket állítson az utódok kegyelete az itt eltemetett magyar hősöknek.

Keletre és délkeletre a gyergyói hegyek láncolata következik. Messze kiemelkedik ebből a Csalhó szirtes teteje, s távolabb a Nagybagmások kerek háta. Délkeletről a Görgényi havas domború tetői mögött a Hargita bércei emelkednek. Délnyugatra a Mezőségen túl, a Gyalui és Bihari havasok tömbje és attól délre az Erdélyi Érchegység rajzolódik a szemhatárra. Tiszta időben az egész erdélyi medencét átugorva ér a pillanatszerűen a déli szemhatárt bezáró kék vonalig: a Fogarasi havasokig.

A Pietrosz után a Kelemen havas hosszú láncolatában a következő

láncszem a Recicis 2021 méter magas csúcsa. Ez a hatalmas kerek hegyhát már a Székelyföldnek északi kapuja. Az udvariatlan tető minden látogatásomat dermesztő jégesővel tette emlékezetessé. Éktelen csattogással vágott a hegybe a mennykő, csak úgy porzottak a kiszemelt sziklák. Vacogó társaimmal régi fedezékmaradványba húzódtunk, azonban az épület hiányai nem tudták a betóduló esőt és jeget elhárítani.

A Cserbükk-tető alatti eszténa. Háttérben a Pietrosz vonulata. (Knizsek K. felvétele)

Innen aránylag könnyű út vezet a forrásokban bővelkedő oldalban a Lomás völgyéig, amelyen végig iparvágány vizs Maroshévízre. Most azonban társaságunk a gerinccel együtt északnak kanyarodik és a Cserbükk (2015 m.) alatt éjszakázik egy eszténaiban. Innen az ásványforrásokban gazdag Fekete-patak ((Negra) völgyében Sarul Dornei moldovai községbe jutunk, ahol egy bukovinai német telepess hosszú székerét béreljük ki. Ezzel kényelmes székerutat tettünk Dorna-Vatraig. A fürdőváross nevezetességeinek megtekintése után a naponta közlekedő társaségpkocsi ismét visszahozott Kolozsvárra.

EGYESÜLETI ÉLET.

A Magyar Turista Szövetség januári tanácsulése.

Az 1941. január 13-iki tanácsulésen egyesületünket Friedsam Gyula főtitkár képviselte. Az ülésen több oly tárgyszerkezeti pont került tárgyalásra, melyek közvetlenül egyesületünket is érintik. Ezek közül elsősorban megemlítendő az elnöklő dr. Zsembery Gyula azon bejelentése, hogy amennyiben a tagegyesületek január 15-ig nem jelentik be egyesületük taglétszámát, a tanácsuléseken nem szavazhatnak, ha pedig február 9-ig az egyesületek nem fizetik be a taglétszámuk utáni és fejenkénti 40 fillér egyesületi szövetségi tagdíjat, úgy törlik a szövetségi tagságból. Ezen tagsági díjakat postatakarékpénztári csekkklapon is be lehet fizetni a Magyar Turista Szövetség javára. A további bejelentések során közölték a tagegyesületek képviselőivel, hogy az országos turista ankét előkészítő bizottsága dr. Karaffiáth Jenő titkos tanácsos, Budapest főpolgármestere fővédnöksége alatt, január 20-án este 7 órakor a budapesti Zeneakadémia nagytermében turista ankétot rendez. Az ankéton a szakminiszterium képviselőin kívül a főváros, a közlekedési vállalatok, az erdészeti és vadászati érdekeltségek, az idegenforgalmi intézmények és egyéb hatóságok is megjelennek. Tárgyalásra kerülnek a turistaság, vendégforgalmi és idegenforgalmi kérdések, a szabadidő mozgalom, a tilos területek kérdése, a turistaság államszegélyének az ügye, a turistaság és a nemzetvédelem és más időszerű kérdések.

Fenti bejelentéssel kapcsolatban Ankner Béla felhívta a szövetségi ülésen jelenlévő egyesületek képviselőinek figyelmét, hogy ezen ankétra szóló meghívók elkészültek és kéri az egyesületek képviselőit, hogy vegyék át a részükre

szükséges példányokat. Midőn azonban Friedsam Gyula főtitkárunk az E. K. E. részére szükséges meghívókat kérte, Ankner Béla azzal tért ki a meghívó átadása elől, hogy »az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek nem ad meghívókat, mert az E. K. E. szegény egyesület és a tagjai úgy sem vesznek majd részt az ankéton«. Ankner Béla nyilatkozata egyesületünk tagjai körében érthető megütözést keltett. Az ügyet 1941 január 17-iki tisztikari ülésünkön tárgyaltuk és annak határozata alapján tiltakozásunkat a hasonló eljárások ellen hivatalos formában bejelentettük a M. T. Sz. Elnökségének. A Tanácsulés további folyamán Zsembery Gyula dr. elnök bejelentette, hogy az erdélyi turista-térképek kiadása ügyében az E. K. E. és a M. T. E. között tárgyalások folynak és míg azok le nem zárulnak, leveszi az ügyet a szövetségi ülés napirendjéről.

A révi cseppkőbarlang ügyében ismertette az Elnök, hogy úgy az E. K. E., mint a M. T. E. betérjesztette munkatereit e munkaterület elnyerése érdekében. A M. T. E. közbenjárására Biharmegye alispánja azt javasolja, hogy ezen területet a Bihari Turista Egyesület kapja meg. Ez ügyben a Természetvédelmi Bizottság javaslata alapján végső fórumon a Földművelésügyi Miniszter dönt majd. E bejelentéssel kapcsolatban Papp Dénes kijelentette, hogy a révi munkaterület nem vitás. Azt a M. T. E.-nek kell kapnia. Kéri a Tanácsot, hogy ezen ügyet vegye le napirendről. Friedsam Gyula, az E. K. E. képviselője, az ügyhöz való hozzászólásában ismételtlen leszögezte, hogy a révi cseppkőbarlang környékéről az E. K. E. nem mond le. Nem mondhat le, mert azt az E. K. E. fedezte fel, s az-

óta megszakítás nélkül az E. K. E. birtokában volt. Harmincéves szerződése volt az Egyesületnek gróf Zichy Ödönnel, a barlang fölötti terület akkori tulajdonosával és hogy az a szerződés megszűnt, az nem az E. K. E. hibája volt. A birtoklás félbeszakadása a világháború, majd az annak nyomán bekövetkezett román megszállás miatt történt. A román természetvédelmi bizottság annak idején kivette az E. K. E. kezéből ezt a területet és azt a Román Touring Clubnak adta át, aki azonban nem vehette kezelésbe, mert az akkori tulajdonossal, Mateescuval, a T. C. R. sem tudott megegyezni. Hogy folytathatta volna tehát az E. K. E. a birtoklást ez időben? Az E. K. E. tehát most a régi jog alapján kéri vissza Révet és környékét, ahol annak idején 1600 aranykorona értékben beruházásokat is eszközölt. Így az E. K. E. az erkölcsi és történelmi jogon kívül az anyagi szempontok figyelembevételét is kéri a Szövetségi Tanácstól. Az E. K. E. megbízottjának felszólalását a Magyarországi Kárpát Egyesület képviselői is támogatták, de ennek ellenére a Szövetségi Tanács elnöksége a kérdést levette napirendről azzal az indoklással, hogy a Földművelésügyi Miniszter döntéséig nem foglalkozik a kérdéssel.

Az ülés további folyamán a Budapesti Természetbarátok Egyesületének képviselője, egy olyan értelmű levél kiadását kérte a Tanácstól, mely szerint a Tanács pártolja ezen egyesületnek Kolozsváron egy osztály alakítását.

Az E. K. E. képviselője ezzel kapcsolatban felhívta a Tanács figyelmét az 1940 november 4-iki ülésén hozott határozatára, mely szerint egy évig az E. K. E. központja és szakosztályai székhelyén a mai meglévő egyesületeken kívül más egyesület osztályokat nem alakíthat. Ezen kérést a M. K. E. is támogatta. A szövetségi Tanácsülés elnöksége a felszólalások eredményeképpen szavazás alá bocsátotta a kérdést,

a kért levél kiadását illetőleg. A szavazás eredményeként a szövetségi Tanács elállt a Természetbarátok Egyesülete kérésének teljesítésétől.

A továbbiakban Kovács Ferenc (M. K. E.) bejelentette, hogy a Brassói Turista Egyesületet a románok feloszlatták és minden vagyonát elkobozták. Meleg szavakkal üdvözölte a Tanácsülésen jelenlevő Jancsika Albertet, a B. T. E. volt titkárát (jelenlegi E. K. E. titkárt), majd kérte a szövetségi Tanácsot, hogy az érdeleyekért lehetőleg mindent tegyenek meg, hogy minél kevesebb ellentét legyen az ottani és anyaországbeli egyesületek között. Ezen felszólalást Zsembery Gyula dr. tanácselnök is támogatta.

Ankner Béla bejelentése szerint ez év április 27-én a MÁVAUT magyar kúti menedékházánál a túristák védőszenájének, szent Bernátnak tiszteletére ünnepséget rendeznek, felkérte a jelenlevő egyesületek képviselőit, hogy minél nagyobb számban vegyenek azon részt.

Zsembery Gyula dr. bejelentette, hogy a legközelebbi Tanácsülés február 3-án lesz, míg a rendes évi közgyűlést február 17-ére hívja össze.

F. Gy.

Mit kívánnak a magyar természetjárók? A Magyar Turistaszövetség január 20-án Budapesten országos értekezletet tartott a magyar természetjárók kívánságainak megvitatására.

Zsembery Gyula elnök megnyitása után Lajos Ferenc a turistáknak nyújtott utazási kedvezményekről beszélt.

Ezután Karafiáth Jenő Budapest főpolgármestere, a Szövetség társelnöke és egyben az értekezlet védnöke szólalt fel. Biztosította a turistatábor támogatásáról, majd bejelentette, hogy ebben az évben minden valószínűség szerint meg-

valószínű a turisták régi álma, a nyári időszámítás bevezetése. Nagy tetszéssel fogadott beszéde után Anker Béla felszólalásában kérte, hogy a tilos vadászterületeket a szarvasbögés idejét kivéve, nyissák meg a turistaigazolványos személyek részére. Az állami kezelésben lévő birtokok járjanak elől a jó példával. Erdély és Kárpát alja szép vidékeit az idegen uralom alatt minden tilos út nélkül bejárhatták a turisták. Ma, hogy a területek visszatértek, a Kárpát-alján egyre több szép völgyet, erdőt és hegygerincet zárnak el a turisták elől.

Az ülés folyamán előterjesztették azt a kívánságot, hogy a turista szülők gyermekei, mint családtagok beléphessenek az egyesületekbe és a kedvezményeket élvezhessék. A fiatalságot a versenysportok helyett rá kell nevelni a természet szeretetére. Ez fontos nevelési, de katonai szempont is. Az egyik felszólaló kérte a kormányt, intézkedjék rendeletben a szabadidőmozgalom végrehajtásáról és kötelezze a vállalatot, hogy alkalmazza szabadidejüket hasznosan, egészséges környezetben töltsék el. Sürgős intézkedések szükségesek, hogy természeti kincseink további eltorzítását és elpusztítását megakadályozzák. Papp Dénes ny. Máv műszaki főtanácsos az államtól fokozottabb pénzügyi támogatást kért. A turista szövetség egyesületei a 250 ezer pengős tagdíjbevételből évente 130—160.000 pengőt turistaházak és otthonok építésére, javítására fordítanak. Ezzel szemben az állami segély mindössze 34.000 pengő, jóllehet azelőtt a kormány a totalizátorado egyötödét (63.000 pengő támogatást) biztosította a szövetségnek.

D.

Előadások.

Az E. K. E. téli előadássorozata keretében január 23-án dr. Karl János, a kolozsvári piarista gimnázium igazgatója tartott előadást „Finnországon át a Jeges tengerhez” címen.

A vetített képek elvezettek a tiszta és békességesen csendes finn városkába, melyek annyira stilusosan illeszkednek bele észak légkörébe, elvittek a déli és keleti részek nehezen munkálható, gránittalajú szántóföldjeire, az egymás mellett sorakozó tavakhoz, meg a merészen közéjük nyuló keskeny földnyelvekre. A Botteni öböltől egyenes vonalban vízettek fel az északi jegestenger hírnevessé vált kikötőjéig, Petsamoig. A hatalmas kiterjedésű erdőségekben a fajták érdekes keverségét csodáltatták meg velünk. Láttuk az ember küzdelmét a nagy természettel, amint a település kezdetleges körülményei között az ősvadont irtja és egyre nagyobb területeket kényszerít hatalmába, hogy termőfölddé varázsolja. Az emberi akarat teremtőerejének gyönyörű példái tárultak elénk. A messze északon készült képek szemléltetően mutatták miként ritkul és törpül a növényzet s tűnnek el a fák, hogy a mocsaras és bokros tundrák váltsák fel az erdőrengetegeket. Közben az előadó elmondotta a vasúton, autón csónakon és gyalogszerrel megtett út sok veszélyesen kalandos és kedves, tanulságokban bővelkedő részleteit.

Az előadást az E. K. E. elnöke, dr. Balogh Ernő egyet. tanár vezette be és köszönte meg. Kiemelte, hogy az előadó, aki a trianon előtti E. K. E. egyik fáklyavivője volt az elmondottakkal nemcsak gyönyörködtetett, de fontos pedagógiai munkát végzett.

Megnyílt a Túrista Múzeum.

Budapesten, a Báthory-utca 5. sz. alatt, a harmadik emelet tágas termeiben megnyílt a Magyar Országos Turista Múzeum. Ezzel a magyar természetjáróknak egyik régi vágya teljesült. A Múzeum anyagát már évek óta szorgalmasan gyűjtögették. Egyesületek és magánosok lelkesen ajándékozták turista vonatkozású tárgyaikat a gyűjteménynek, azonban megfelelő helyiség hiányában a Múzeum megnyitására mindezeideig le kellett mondani. Most végül Vörös Tihamérnak, a MTE alelnökének kezdeményezésére az Országos Testnevelési Tanács segítségével a Múzeum megnyitotta kapuit. Egyelőre sajnos csak vasárnap délelőttönként tekinthető meg, ami a vérbeli természetjáróknak nem a legalkalmasabb idő, de a világítási korlátozások miatt esténként a Múzeum zárva van.

A gyűjteményben ott láthatjuk magyar turistaság történetének érdekes emlékeit. A Magyar Turista Egylet, a Magyar Kárpát Egyesület és a Magyar Hegymászók társaságának értékes anyaga szerepel leginkább. Több neves magyar hegymászonak, így Csepcsányi Tbornak turista-ereklyéit is kiállította a Múzeum. A még elszakított területek magyar egyesületei is szerepelnek néhány kiállított tárggyal. Külön helyen őrzik a diák-turistaságnak és a turistairoda lomnak emlékeit. A természetjáró-nevelést szolgálják a szemléltető falitáblák, hegységeink domborművei, pompás nagyméretű diaposzitivok, fényképek, festmények, térképek és a természetjárók különféle leletei: ásványok, kőzetek, gombák, barlangi ásatások eredményei, valamint a külön szek-

rényben kiállított néprajzi tárgyak. A Múzeumhoz tartozik az értékes Turista Szövetségi könyvtár is.

Örömmel adunk hírt erről a korszerű Turistaalkotásról, de nem hagyhatjuk szó nélkül azt sem, hogy ezen a téren Egyesületünkre is komoly teendők várnak. Nem felejthetjük el ugyanis, hogy egész Magyarországon az Erdélyi Kárpát Egyesület volt az első, amely általános jellegű természetjáró múzeumot létesített. Múzeumalkotás terén ugyan a Magyarországi Kárpát Egyesület megelőzött, amennyiben Poprádon és Felkán a látogatók részére Tátramúzeumot létesített. Ezek azonban helyi vonatkozású gyűjtemények voltak. Egyesületünk ezzel szemben alapszabályainknak megfelelőleg megalakulásától kezdve minden vonatkozásban teljes turistamúzeum felállításán fáradozott.

A legnagyobb sikert a 45 évvel ezelőtt létrejött gyűjteményünkben néprajzi osztályunkkal értük el, amelynek anyaga országos híretté szert. De nem hagyhatjuk figyelmen kívül a természetjáró és fürdőügyi osztályok gazdag, szemléltető anyagát sem. Fali tábláink, diaposzitivjeink már a világháboru előtt hirdették a természetjárás lelki gyönyörűségeit. Sajnos a többszöri költözés anyagunk nagyrészt megtizedelte, sőt elpusztította. Sokat el is vett a román uralom. Nem szabad elfelejtenünk azonban egy percig sem, hogy gyűjteményünknek elsősorban turista vonatkozású anyagát ismét fel kell újítanunk és Egyesületünk hivatásának megfelelőleg a természetjáró-nevelés szolgálatába kell állítanunk.

f.

KÖNYVSZEMLE.

Az átmeneti korszak művészete hazánkban.

Nemrégiben jelent meg és most érkezett el hozzánk Balogh Jolán dr. művészettörténésznek legújabb munkája, »A késő renaissance és a kora-barokk művészet« címen. A gazdagon illusztrált komoly tanulmány arról a művészeti korszakról szól, amelynek emlékeit eddig úgy számbelileg, mint művészi értékben is kevésre becsülték Magyarországon. Pedig nemcsak történelmünkben volt ez a mohácsi vész utáni idő talán egyik legérdekesebb korszakunk, hanem hazánk művészi fejlődésében is jelentős fordulatot képezett. Mint ahogy a tizenhatodik és tizenhetedik század a régi és az új világ állandó harcát jelentette számunkra a politikában, a művészetben is a különböző irányok versengő küzdelmét látjuk viszont e korszak fennmaradt emlékein. Balogh Jolán avatott tollal kezeli az ország minden sarkában gazdagon kinálkozó anyagot és mesteri rendszerezése által kristálytiszttán állítja elénk a korszak egész fejlődését. Bennünket különösen az erdélyi vonatkozású példák ragadnak meg, mert habár azokat nagyrészt »személyesen« ismerhettük, mégis a műtörténész kalauzolója mellett sokkal inkább tudjuk azokat értékelni.

Balogh Jolán különben régi mesetere az erdélyi műemlékeknek. Több kisebb tanulmánya mellett különösen nagy beccsel bír Erdély szemében »Kolozsvár műemlékei« című átfogó tartalmu és számos kitűnő eredeti felvétellel díszített könyve. Kolozsvári vonatkozású még Kolozsvári Márton és György

XIV. századbéli szobrásztestvéreknek, a híres prágai Szent Györgyszobor mestereinek kétséget kizáró magyar fajiságáról szóló nagyobb tanulmánya.

A tanulmánynak különös értéket ad, hogy eddig még nem ismert gazdag jegyzékét nyújtja a hajdani magyar művészeknek. Ezek a mesternevek már zöngésükkel is elárulják azt, amit a szerző az emlékekből tanulságként vont le: hogy a magyar föld számos magyar művészt adott, akik erős magyar sajátosságot kölcsönöztek annak a művészetnek is, amely származásánál fogva idegen földben gyökerezett. Mint ahogy a magyarság történelmileg is elválaszthatatlanná vált a Kárpátok koszorújától, s ennek a földnek már ittélése által sajátos jelleget kölcsönöz, úgy minden ideszármazó művészi elem is felveszi a magyar léleknek erőteljes bélyegét. A körülöttünk élő népeknek ezeket az elemeket mi már magyarrá hasonulva továbbbítjuk.

Madárvédelem a kertben.

Irta: *Dr. Csörgéy Titus*

Igen időszerű munka került szerkesztőségünk asztalára. Épen az éneklő madarak hasznosságáról és az ezzel kapcsolatban nem régiben Kolozsvárt elhangzott érdekes előadásról akartunk írni. Így legalább az ismétlés veszélye nélkül előszedhetjük a madárkérdést. Csörgéy könyve egyenesen ajtóstul ront a házba. Már könyve legelején felszólítja arra az olvasókat, hogy mindenkinek meglegyen a maga kerti madárcsaládja. — Azonban útbaigazít, hogy ezt bárki ho-

gyon érheti le. Ezen a téren annyi sikerrel dolgozó elődünk volt, hogy Egyesületünk madárkedvelő tagjai készen kapják a legaprólékosabb útastást a madarak etetésére és fészkeltetésére akár ablakuk előtt, vagy védelmezésére mindenféle betegség, ragadozó, de legfőképpen a macska ellen. Miután az elméleti rész madárvédökké képezett ki, a könyv Egyesületünket arra is buzdítja, hogy alakítsa meg mielőbb madárvédő osztályát, mint ahogyan szintén ötven éves fennállását ünneplő testvéregyesületünknek, a pécsi Mecsek Egyesületnek sikerrel dolgozó hasonló osztálya van. Nem hinném, hogy akár Egyesületünknek, akár gyümölcstermelő tagjainak ártalmára lenne, ha a kora tavasz folyamán a könyv végén fellelhető útbaigazítások szerint beszerzett fészkelő odukat tár-

sas kirándulás keretében megfelelő kísérleti helyeken első kezdeményezésképpen elhelyeznék. f.

Az erdélyi késő renaissance művészet emléke: A fogarasi ref. templom faragott szószéke. (ifj. dr. Parádi F. felvétele)

NÉZZÜNK KÖRÜL

Emlékeztető Európa legelső akácfája. Az akácfát 1636-ban telepítette le először Európában a francia tudós, az általa sajátkezüleg elültetett első európai akácfa a párisi fűvészkertben állott. Gyökerei harminc méteres körzetben ágaztak széjjel. A tudós emlékére kapta az akácfa a „Robinia“ latin elnevezést. A 304 éves fát eddig különféle gyógymódokkal sikerült életbentartani. Azonban a legutóbbi kemény tél megölte a három évszázados faóriást. Így egy történelmi emlékezetű fával ismét kevesebb lett.

A földkerekség népessége. Az emberiség létszáma a 19. század eleje óta rendkívül megszaporodott. Egy évszázad alatt a két-

szeresére emelkedett. A legnépesebb rész Ázsia, ahol az emberiség fele él. A második helyen Európa áll. A háborúk ellenére is gyorsan emelkedik az emberiség lélekszáma, amihez hozzájárul az is, hogy az utóbbi évtizedekben az átlagos életkor lényegesen meghosszabbodott. A föld lakóit jelenleg 2169 millióra becsülik. Ebből 13 millió 117 ezer a magyar az egész földön. A magyarság a történelem folyamán számos pusztító háborún esett át, mai, aránylag csekély száma csak ezzel magyarázható. Mátyás király korában négy millió magyar volt. Ugyanannyi, mint akkor az angol. Az angolok azóta a kétszázmillió felé közelednek, a magyarok pedig alig haladják meg a tízmilliót.

SIÉLET.

Nagyszabású síverseny Csíkszeredán.

Mint előző számunkban is hírt adtunk, egyesületünk Csíkszéki Osztálya síversenyt rendez február első napjaiban. A verseny előkészületei már előhaladtak és a jelek szerint kedvező idő esetén a február 1. és 2. napjaira kitűzött verseny igen nagyszabásúnak ígérkezik. Ez alkalommal kerül lebonyolításra a Magyar Síszövetség kitüntető megbízásából első ízben kiírt „Erdély visszatért” vándordíjas összetett verseny, melyben előreláthatólag sok anyaországi síző is indul. Ugyancsak a jelzeten a pokon kerül sor a Csíki bajnokság lefutására, melyre az EKE vezetősége meghívta az összes kipróbált székelyföldi versenyzőket. Ugy

a verseueyek, mind a díjkiosztás ünnepélyes keretek között fog lefolyni. Mindkét nap eseményeit filmre veszik és vetíteni fogják a Magyar Hiradók útján az egész országban. A csíkszeredai sínapoknak külön érdekessége lesz a székelyföldi falusi síző legények szereplése, akiket elsőnek az EKE vezetett be a sízés tudományába az előző években. Csíkszeredai osztályunk a lázas előkészületek során alaposan átépítette a sutai sípályát és ugrósáncot, ahol a versenyek lefolynak. A munkálatok már be is fejeződtek és most a székelyföldi versenyzőkkel Török János brassói edző végez előkészítő gyakorlatokat. Minden bizonnyal a síversenyt a székelyföldi idei téli sportéletnek legjelentősebb eseménye lesz.

HIREK.

Új cseppkőbarlang Erdélyben. Csíkszeredából érkezett hírek szerint Egyesületünknek Csíkszéki Osztálya a napokban Gyergyóbékás közelében hatalmas barlangot fedezett fel a Nagycohárd környékének egyik sziklafalában. Az E. K. E. felfedező tagjai behatoltak az újonnan felfedezett barlangba és annak egyrészét már be is járták. A barlang földalatti járatai több kilométer hosszúságban húzódnak és úgy méreteikben, mint szépségükben hazánk legnagyobb ismert barlangjaival vetekednek.

A »Mecsek«-egyesület ötvenéves. Örömmel adunk hírt arról, hogy a pécsi Mecsek Természetjáró Egyesület az 1941. évben tölti be, Egyesületünkkel egyidejűleg, fennállá-

sának ötvenedik évét. Az E. K. E. Erdély visszatérése óta a legszívélyesebb kapcsolatot tartja fenn a testvéregyesülettel. Ezek a kapcsolatok már a világháború előtt, sőt a két egyesület egyidőben történt megalapítása idejében is fennállottak, amint az folyóiratunknak első évfolyamai tanúsítják.

Zilahi „Meszes” osztályunk hirei. Nemrégiben megalakult osztályunk messzemenő tervek megvalósítását készíti elő. A szervező munkáját Bikfalvy József ügyvezető titkár irányítja, aki az osztály megalakításának előkészítését is végezte. A tevékeny osztálytitkár neve egyébként sajtóhiba folytán maradt ki 1940. évi 9—10. számunk zilahi híradásából.

Turista testvérek! Pártoljuk egymást!

Magyar díszruhákat,
férfiruhákat, sportöltönyöket, viharkabátokat, szakszerűen készít

SZÉKELY JÓZSEF

E. K. E. tag szalonja Kolozsvár, Unió-u. 2, I. emelet,

az EKE volt helyiségében.

E. K. E. tagoknak a szabott árakból 10% kedvezményt ad.

**Pipere, háztartási és fényképészeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogériában

Kolozsvár, Mátyás kir.-tér.

Scherg Vilmos és Társa Rt.

brassói posztó- és divatárugyarak

ajánlják

férfiruha- és kabátkelméiket.

Mérsékelt áron hozzák forgalomba elsőrangú gyártmányaikat,
turista, ruha- és kabátszöveteiket, melyek kifogástalan kivitelük
folytán vetekednek a legjobb külföldi gyártmányokkal.

Gyári lerakat: Kolozsvár, Mátyás kir.-tér 22.

Minden természetjáró kísérelje figyelemmel az „**ERDÉLY**” hirdetéseit.

Sportüzletek, cipészek, divatárúüzletek, fényképezékek, könyvesboltok.
Hentesek, konzervgyárak, kávésook, fűszer-, csemege- és cukorkaüzletek
Szállodák, penziók, menedékházak, szanatóriumok, fürdők, fürdőhelyek.

Az Erdélyben elhelyezett hirdetéseikkel egyszerre többezernyi komoly
kiránduló és vásárló figyelmét hívják fel magukra.

Az „**ERDÉLY**” a természetjárók, vadászok, sportolók kedvenc lapja.

Hirdetésel olcsók és eredményesek.

Jöjjen el
könyv-
nézőbe!

Kolozsvár,
Mátyás király-tér

8

TELEFON:
15-98.

MINERVA KÖNYV- és PAPIRKERESKEDÉS	
Füzetek	A „Mefhosz” könyvkiadóvállalat
Térképek	Studium R. T.
Tankönyvek	Stádium Sajtóvállalat
Írószerek	Turul Könyvkiadó
Rajzszerek	Kir. Magyar Egyetemi Nyomda
Divatlapok	Magyar Természettudományi Társulat
Folyóiratok	Magyar Természettudományi Közlöny
Szakkönyvek	Magyar Tudományos Akadémia
Kották	összes könyvei kaphatók.

Minden, ami
új,
szép, jó
és
olcsó!!

S Z A B A D
V Á L O G A T Á S!

Elismerten leg-
szebb munka csak **Balázs Ernő** modernül berendezett
fényképezési laboratóriumában készül. Kolozsvár, Unió-ucca 12. sz.

Dúsan felszerelt raktár az összes fényképezési cikkekben. Modera műterem. Dísz tárgyak.

KELETI ÚJSÁG

Friss,

szinvonalas,

megbízható!

POMPÁS SZÖVEGKÖZTI KÉPEK

Minerva R. T., Kolozsvár 8520